

Pre Slovenskú republiku sa začal konkrétny proces spolupráce s Európskou úniou aj na úseku obnovovania ekologickej stability vidieka, územného plánovania vrátane stavebného a urbanistického plánovania podľa článku 81 kapitoly Životné prostredie Európskej dohody o pridružení uzatvorenej medzi EÚ a jej členskými štátmi na strane jednej a Slovenskou republikou na

strane druhej (Luxemburg, 4. októbra 1993). Táto asociačná dohoda nadobudla platnosť 1. februára 1995 po jej odsúhlasení uznesením Národnej rady SR z 15. decembra 1993 č. 352 a ratifikovaní prezidentom SR 19. júla 1994 (Oznámenie MZV SR č. 158/1997 Z. z.) otvorila dvere Slovenskej republike na vstup do Európskej únie 1. mája 2004.

Josef Klinda

První zkušenosti z výuky Evropské úmluvy o krajině na České zemědělské univerzitě v Praze

Evropská úmluva o krajině je právním dokumentem Rady Evropy zavazujícím její členské státy uznat krajinu jako základní složku prostředí s důrazem na roli obyvatel v ní žijících, jako výraz rozmanitosti jejich kulturního a přírodního dědictví a základ jejich identity. V duchu Úmluvy je třeba sladit právní a ekonomické nástroje v oblasti ochrany přírody, zemědělství, lesního a vodního hospodářství, těžby nerostů, při rozvoji dopravy, infrastruktury, turistiky a rekreace i celkově v oblasti územního a regionálního plánování a urbanismu. V úzké vzájemné součinnosti s veřejností, místními a regionálními orgány jednotlivých krajín se stanoví cílové charakteristiky a zavedou nástroje na uplatňování krajinných koncepcí.

Česká republika již Úmluvu podepsala a ratifikovala. Předpokládá se, že v blízké době se tento dokument stane základem nové směrnice Evropské unie pro ochranu, správu a plánování krajiny. K závazkům

smluvních stran patří i příprava a rozvoj vzdělávacích programů k naplňování poslání Evropské úmluvy o krajině v běžném životě.

Pilotním projektem a jakýmsi základním ověřovacím modelem využitelnosti načrtnutých přístupů k včlenění Úmluvy do českého právního řádu se stal v r. 2003 založený nový předmět inženýrského studia krajinného inženýrství na Fakultě lesnické a environmentální České zemědělské univerzity v Praze, koncipovaný a zajišťovaný Ústavem aplikované ekologie v Kostelci nad Černými lesy. Smyslem výučby tohoto předmětu je připravit kvalifikované specialisty, kteří budou s využitím znalostí ze svých oborů uplatňovat cíle krajinných koncepcí v rozhodovacích procesech a v komunikaci s veřejností.

Předmět je koncipován jako jednosemestrální kurz pro posluchače 9. semestru studia krajinného inženýrství v rozsahu 2 hodin přednášek a jedné hodiny cvičení týdně. Koncepce předmětu se naplňuje

a prohlubuje prvním rokem jeho výuky a bude dopracována na základě získaných zkušeností:

- Východiska Evropské úmluvy o krajině a její návaznosti na stávající právní texty v oblasti ochrany a správy přírodního a kulturního dědictví, regionálního a územního plánování, místní samosprávy a přeshraniční spolupráce.
- Základní pojmy a cíle Evropské úmluvy o krajině.
- Krajina jako vnímaný prostor, fyzickogeografický prostor, energomateriálový systém, jako duchovní prostor, ekonomický zdroj, prostor života lidí.
- Klasifikace vlastností krajiny prizmatem uchování jedinečnosti přírodního a kulturního dědictví i nabídky rozvojových možností krajiny.
- Prostředky artikulace cílů krajinné kvality, způsoby negociační při hledání společenského konsensu o osudu krajiny, role monitoringu a poprojektové analýzy v cyklickém hodnocení krajiny.
- Krajina ve vztahu k ochraně přírody, hodnota přírody v kontextu kulturní krajiny.
- Kulturněhistorická dimenze krajiny, generační identita citění krajiny, podpora vnímavosti k hodnotám krajiny, její roli a jejím proměnám.
- Krajina jako objekt cestovního ruchu.
- Optimalizace hospodaření v krajině z pohledu správné zemědělské praxe a přírodě blízkého lesního hospodářství.
- Krajina ve vodním plánování.
- Krajina ve vztahu k těžbě surovin a k hornímu právu.
- Krajina v územním a regionálním plánování, v rozvoji dopravy a infrastruktury.
- Princip subsidiarity v tvorbě krajinných koncepcí – role samosprávy, státní správy, veřejnosti, neziskového sektoru a pod-

nikatelských subjektů v rozhodování o krajině, interaktivita komunikace s regionální a lokální komunitou.

- Metodologie a uplatňování krajinných koncepcí v kontextu odvětvových a průřezových programových dokumentů na národní a regionální úrovni.

První zkušenosti z výuky tohoto předmětu, a zejména pak z cvičení se studenty poukazují na řadu otevřených problémů jak v samotné terminologii Úmluvy (krajinný management nebo správa krajiny, krajinné plánování jako samostatná disciplína nebo jako integrující prvek pro ostatní „klasické“ druhy plánování péče o krajinu a její rozvoj), tak co se týče její platnosti – zda bude platit na celém území státu, nebo jen ve vymezených územích apod.

Řada otevřených otázek se skrývá i v jednom z nosných pilířů Úmluvy, jímž je participace veřejnosti na rozhodování o směřování dalšího osudu krajiny. I když se této problematice začaly intenzivně věnovat i orgány Rady Evropy, zatím-

ním výsledkem je spíše konstatace různosti přístupů a uchopení v jednotlivých zemích, jenž začíná již od vymezení samotného pojmu „krajina“ (celý stát, region, lokální rozměr). Tomu zákonitě odpovídá i chápání pojmu veřejnost (v Úmluvě ve smyslu *local public*). Právem tudíž přicházejí otázky, zda veřejností je skutečně jen místně žijící obyvatelstvo, např. s trvalým pobytem (ve smyslu např. seznamu voličů pro případná referenda o osudu „jejich“ krajiny), jakou váhu dát hlasu lidí, kteří se v dané krajině pravidelně rekreují (chaty, chalupy, výlety, dovolené apod.), ale nejsou tam trvale hlášeni. Stejně tak je třeba se tázat, jakou váhu dát těm, kteří k dané krajině cítí silné citové pouto, ale již dávno tam nežijí (pocházejí odtamtud jejich předci, jsou tam hroby jejich rodu, spojují si onu krajinu s nějakým obdobím života – prázdniny v dětství, citový vztah v dospělosti). Naopak, jakou váhu dát těm, kteří přišli krajinu především účelově, a třeba i krátkodobě exploatovat (např. těžaři, podnikatelé v cestovním ruchu apod.) – mohou zde i bydlet na dobu, která

je pro účel, jenž sledují, relevantní, mají na osudu krajiny svůj specifický zájem, ale až jej naplní, zas půjdou dál – dokážeme je vyloučit z rozhodování?

U specifických typů krajiny (národní parky, lázně apod.) vyvstává otázka, jakou váhu přidělit jejich více či méně pravidelným návštěvníkům, z jejichž peněz žije zdejší ekonomika. V případě, že půjde o záměr nadregionálního, celostátního nebo nadnárodního dosahu, který zásadně změní nejen nejbližší dotčenou krajinu, ale bude mít širší důsledky, kdo bude onou veřejností?

Zamýšlet se musíme i nad tím, jak chápat postoj specifických, ale někdy rozhodujících skupin veřejnosti – např. věřících hlásících se k určité církvi (Morava). Posoudit je třeba roli lokálních a regionálních referend – nebo se lze spokojit s tím, že lidé mají možnost se vyjádřit k územním plánům, regionálním rozvojovým strategiím, plánům péče chráněných území a pod. i s vědomím, že ne vždy mají jejich vyjádření v těchto procesech náležitou (vůbec-li nějakou) váhu.

Jaké právo hlasu má být přisouzeno nevládním ekologickým organizacím, budou-li se chtít zapojit do diskusí o osudu krajiny, ale budou „odjinud“ – např. brněnské Děti Země se angažují v diskusích o osudu krajiny kolem Plzně (obchvat), v Českém krasu (těžba), v Českém středohoří (dálnice) – vyloučíme je proto, že nežijí v té krajině? – stěží lze pak zdůvodnit případný odklon od Aarhuské úmluvy, která v pojmu veřejnost zná jediný výklad, tzn. veřejnost = každý.

Ukazuje se, že otázky Evropské úmluvy o krajině jsou živé, potřebují být diskutovány a vnášeny do veřejného povědomí. Vzdělávání a osvěta naplní svůj smysl teprve tehdy, jsou-li založeny na interaktivní bázi, vedou-li k přemýšlení všechny zúčastněné.

Miroslav Martiš

